

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמיניהם

273

פְּרִשֶׁת תִּזְרִיעַ

תשע"ט

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

בנים - בלא זכות

"דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר"
(יב ב)

דרש רבי אליהו הורושובסקי רבה של דרוהוביץ:

ראשי התבות: "לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר": הם לא זכות, ללמדך כי המבקש להפקד בנים, לא יזכיר בתפלתו את זכויותיו ואת מעשיו הטובים, אלא יבקש מה' מתנת חנם, וכך יזכה שתקבל תפלתו.

אזור אליהו

'חפה' לפני 'מעשים טובים' - הכיצד?

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב א)

"תנו רבנן המל אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה. אבי הנו אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בביתו של אברהם אבינו. העומדים אומרים: כשם שנכנס לביתו כך יכנס לתורה לחפה ולמעשים טובים..." (שבת קל"ז ב).

תמיהה ידועה היא: מפני מה הזכירה 'חפה' לפני 'מעשים טובים', הלא במצוות ובמעשים טובים מתחבב הנו בהיותו בן שלוש עשרה, ואלו זמן החפה הוא מגיל שמונה עשרה (בבבא ט"א)?

כמה תרומים נתנו לכך:

א. האבודרהם: באר: הן אמת שמתחבב הנו במצוות ובמעשים טובים בגיל שלוש עשרה, אולם בדיני שמנים אין עונשים אותו עד הגיעו לגיל עשרים (ראה שבת פ"ט ב) - לאחר זמן הפניסה לחפה.

ב. בכתב סופר: פרש זאת על פי מאמר חכמינו זכרונם לברכה (כתבות ע"א): "איזו הן מעשה ידי של אדם? הוי אומר: בני ובנותיו". ועל כך אנו מברכים את ה' הנוולד, שלאחר ש'כנס לחפה, יזכה במהרה למעשים טובים - לבנים ולבנות ההולכים בדרך טובה.

ג. בעל 'חשק שלמה' תרץ באופן מחדש, כי הקדימו חפה למצוות, ללמדך כי מוטב לאדם להכניס את בנו לחפה מוקדם ככל האפשר, אף טרם הגיעו לעל מצוות.

ספר 'חשק שלמה' כי אחיו הגאון רבי בצלאל הכהן מוילנא התפרסם כבר מילדותו כעליו מפלא, עד שאחד הגבירים הגדולים שחשק בו מאד לקחו לחתן בהיותו אף בן אחת עשרה שנים. בדרך צחות אמר אז אבי רבי ישראל משה, כי על כך מברכים את התינוק: ש'כנס לתורה' ויצליח בה כל כך, עד שיכניסוהו 'לחפה' בטרם יגיע לגיל 'מעשים טובים'.

אבודרהם ב'פרשת המילה': כתב סופר ע"ה בהקדמת אהל לאה: 'בני ישראל' - 'חפה' בהקדמה; שם סי' י

'משפחת כפולה' על ברית המילה

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב א)

"וביום השמיני ימול" - אין כתיב שם שיזיא הוצאות

על המילה. בא וראה כמה ישאל מחבבין את המצוות שהם מוציין הוצאות כדי לשמור את המצוות ולשמור בהם. אמר הקדוש ברוך הוא: אתם משמרים את המצוות ותשמחו בהן, אני מוסיף לכם שמחה" (תנחומא פ"ה).

דקדק רבי יוסף ליב סופר רבה של פאקש:

אף שכבר קבעו חכמים (קדושין ל"ט ב): "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", על השמחה שאדם שמח בעשיית המצוה מקבל הוא שכר גם בעולם הזה. לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: אם תשמחו במצוות "אני מוסיף לכם שמחה" - בעולם הזה. מטעם זה נהגו לערוך משתה ושמחה לאחר קיום מצוות ברית המילה, להראות כי בשכר שמחת המצוה זוכים לשכר אף בעולם הזה.

כך יתבאר גסח 'הרחמן' הגאון בברכת המזון של אחר סעודת ברית המילה: "הרחמן הוא יברך בעל ברית המילה אשר שש לעשות צדק בגילה, וישלם פעלו ומשכרתו כפולה..."; כיון ש'בעל הברית' שש בעשיית המצוה, לפיכך יקבל 'משכרתו כפולה' - הו' בעולם הזה והו' בעולם הבא.

מענין לענין באותו ענין, יש שהביאו הסבר נוסף לברכת 'משכרתו כפולה':

בשעת הפנסו בברית אין הרף הנמול ראי לקבל שכר משלם, שכן היות שעדיין אינו 'בר דעת', חסר הוא את חלק הרצון והשמחה במצוה. אף כאשר הוא עצמו גדל ונולד לו בן, והוא מכניסו בברצונו ובחפצו לבו בבריתו של

מרמזי אמן
בפרשה

רזי אמונים

'אמן' ו'מילה' תלויות זו בזו

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב א)

במקרא (סנהדרין ק"ב ב) מובא: "קטן מאימתי בא לעולם הבא? רבי נחמן בר יצחק אמר: משעה שנמול... תנא משום רבי מאיר: משעה שיאמר אמן". מדברי הגמרא עולה שמצוות עגית אמן שקולה כמצוות המילה. ואכן כך הוא, שהרי את שתיקה ירשנו מאברהם אבינו עליו השלום: אברהם היה הראשון שהצטוו על המילה, ואף נסח ברכתה הוא: "להכניסו בביתו של אברהם אבינו", ומאידך היה הוא ראש המאמינים - והרי 'האמן' והאמונה חד הם (רפנו בתי שמות יד לא). נמצא שכדי להקרא 'זרע אברהם' יש להקפיד על שתי מצוות אלו שהן משלימות זו את זו, וסימנן: 'המילה' (עם הכולל) בגימטריה 'אמן'.

הרב יעקב דב מרמזישיין יו"ר 'בני אמונים'

אברהם אבינו, אזי מתגלה לכל כי הוא רוצה ושומח אף בברית שעבר הוא עצמו בקטנותו. ובכך הוא משלים את המצוה שהחל בה בקטנותו, וממילא ראי הוא לשכר כפול - על מילת בנו ועל מילת עצמו.

"לקוט סופר": 'ביום השמיני' ע"מ קמד

חנוף - מקטנות ועד גדלות

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב א)

בבקשות 'הרחמן' הגאון אחר ברכת המזון של סעודת ברית המילה מבקשים: "הרחמן הוא יברך את אבי הילד ואמו ויזכו לגדלו ולחנכו ולחכמו..." והנה לכאורה, הלא את עקר חנוכו מקבל הילד מהוריו בקטנותו, והנה צריך אפוא להקדים: 'לחנכו' ל'גדלו'?

פרש רבי זליג ראובן בננים רבה של ירושלים:

היא הנותנת; מוסיפים אנו ברכה להורי הרף הנמול, שלא יפרק הילד מעליו את על חנוכס לכשיגדל, אלא ימשיכו אוניו להיות כריות לשמע מוסר אביו ותורת אמו גם לאחר ש'גדל, ובכך יזכו הורי 'לחנכו ולחכמו' אף לאחר 'לגדלו'.

'ביום השמיני' ע"מ רלא

'הדר' העניית נטל מישראל

"זאת תורת הילדת לזכר או לנזקה; ואם לא תמצא ידה די שיה" (יב ט-ז)

בעת עריכת שלחנו הטהור בשבת קדש פרשת תזריע, טרם פתח האדמו"ר רבי שלום מבעלז באמירת 'הקדוש' בקש הוא לעורר רחמים על פרנסתם של ישראל ואמר:

על אף שאמרו חכמים (חגיגה ט"ב): "יאה ענייתא ליהודא", הרי כבר מקרא כתוב באיכה (א' א): "ויצא מפת ציון כל הדרה", ומן הראוי אפוא שיצא מהם גם ה'הדר' של העניות.

הוסיף ודרש הרבי כי אף מן האפן שבו כתבה התורה את פרשת הילדת נובל ללמד עד כמה הפריסה ראויה לישראל:

חתמה התורה את פרשת קרבן הילדת העשירה במלים: "זאת תורת הילדת", אף שטרם פריסה את דיניה של ילדת שאין ידה משגת להביא קרבן צאן, לאמר: על פי 'התורה' ראי שלכל משפחה בישראל תהיה פריסה בשפע, כך שבשעת שמחה תוכל להביא קרבן צאן. אף 'אם' יארע ותמצא ילדת ש: "לא תמצא ידה די שיה", אזי גם היא תוכל לצאת די חובתה בקרבן הבא מן העוין. ומכל מקום אין די זה חלק מ'תורת הילדת' המצויה.

ספרי חסידים

החדש אשר ישועות בו מקיפות

"במי הקדוש ברוך הוא נפרע להן לישראל מאמות העולם, בבני אדם שהן משכימין ומעריבין לבית הכנסת ולבית המדרש ועונין אמן, ומברכין את הקדוש ברוך הוא באמן".

תנא דבי אליהו רבא יא

ברכות השחר: בקול בכונה בחברותא.

ברכת המזון - ברכת 'בונה ירושלים' (ג')

ועל הבית הגדול והקדוש

בפתיחה לברכה זו הובא דברי היצ"ח המבאר את העבדה שאנו מבקשים רחמים על בית המקדש, אף שאין זו הדרך לבקש על דבר שכלה ואיננו, משום שבית המקדש עדינו קיים אף בזמן הזה, אלא שמטרתו נסמלת מעניינו.

וכך הובא בזהר הקדוש (פסוקי דס"ב):

חלילה לומר ששולטו הגוים על אבני ציון וירושלים ושרפו אותן, אלא את כלן וגו' הקדוש ברוך הוא, ולא נאבד מן אחד. וכשיחזר הקדוש ברוך הוא ויעמיד את ירושלים על מקומה, אזי אותו אבנים ראשונות יחזרו למקומן ולמקדן. עוד דרשו בזהר הקדוש (שפלה נה ב) על הפסוק (ישעיה נב ח): "קול צפיק נשאו קול יחדו ורגנו כי עין בעין יראו בשבוב ה' ציון" - מי הם 'צופיק'?

הם אלו שמצפים אימתי ירחם הקדוש ברוך הוא ויבנה את ביתו. ולא אמר הכתוב 'ישאו קול' - בלשון עתיד, אלא 'נשאו קול' - ללמד, שכל מי שהרים קולו בבכי על חורבן בית ה' בגלות, זוכה שיקים בו: "כי עין בעין יראו בשבוב ה' ציון".

התדמנות אונתה לעורר צער זה נגמרת לנו בברכת המזון, בבקשת: "ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עלינו", וכפי שכתב ב"סוד ושרש העבודה" (שער י"ט): "ובתמכות: 'ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עלינו', כניס צער גדול בלב: עד מתי בית מקדשנו ומפתחנו ושרש העבודה? (שער י"ט): "ובתמכות: 'ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עלינו', כניס צער גדול בלב: עד מתי בית מקדשנו ומפתחנו ושרש העבודה? וקמתי ויבנה שניכל להקריב בו את קרבנות חובותינו בכדי שיבא מה נחת רוח ליצרנו".

גדלה הנובעת מהקדשה

יש להבין, מפני מה מכנים אנו את בית המקדש 'גדול' הלא בודאי קיימים בתים גדולים ממנו?

הגאון רבי יוסף ב"ר יצחק שבענוניו זצ"ל מגדולי ירושלים, בשו"ת פתח מנחם אחרים שגדלים נמדד במדותיהם, התייחד בית המקדש בכך שהכיל את כל הבאים בשעריו. כפי שהובא במשנה (אבות ה ה) שעל אף שגבי ישראל היו עומדים בו בצפיפות רבה, קשה ומפתחים היה ביניהם רוח. עבדה זו נבעה מכת הקדשה היתרה ששרתה בו, ולכן אנו כורכים בבקשה על המקדש את התארים: "הבית הגדול והקדוש" כאחד (שם יוסף עמ"ס).

עוד יש לבאר, כי גדלותו וקדשיותו של בית המקדש היתה מחמת "שנקרא שמו עלינו". שכן תאר 'גדול וקדוש' הוא תאר מיוחד לשמו יתברך, וכפי שאנו אומרים בקדושי: "הגדול והקדוש שמו רבא", וכן בתפלות המועדים: "ושמו הגדול והקדוש עלינו קראת", ועוד.

משמעות התאר 'גדול' ביחס לשמו יתברך הוא - 'מטיב' (רש"י דברים ג ד), 'קדוש' משמעותו הוא - נבדל ומפריש מאתנו (רש"י ויקרא יט ב). תכונות אלו נקראו היטב בבית המקדש: 'גדול' שדרכו השפעה טובה לכל העולם, ו'קדוש' - בנסים המפלאים שהתרחשו בו דבר יום ביומו, שבהם נבדל לעין כל ששגחתו יתברך ושלטתו המוחלטת על השבע. וכן בהתפיסה הפנימית בחלק 'הגדול והקדוש' שבשמו יתברך התקיימה במיוחד בבית המקדש, לפיכך הסמיכו את התאר: "הבית הגדול והקדוש" לתאר: "שנקרא שמו עלינו" (שכחות לב' גר"י גולדווסר) ברכת המזון).

באר נוסף למלים "שנקרא שמו עלינו", נתן להסביר על פי דברי הגמרא כי קיימים שלושה שנקראו בשמו של הקדוש ברוך הוא, ואחד מהם הוא ירושלים, והנה, בזהר הקדוש (הר ח"ד ש"ב ראשית י א) הובא שאין הקדוש ברוך הוא משרה את שמו הגדול על דבר שעתיד להפסד ולהאבד. ויש לומר כי לפיכך אנו מצינים כאן:

"ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עלינו", כי היות שירושלים והמקדש נקראו בשמה בודאי שלא יאבדו מאתנו, ומבקשים אנו אפוא כי יחזרו אלו ויתגלו אלינו ברחמים (הגר"י פתלי שבע רצון).

אבינו רענו - רוענו

התבות: "אלקינו, אבינו" הן תארים לבואר יתברך, ואלו: "פרנסנו, פלכלנו..." הן בקשות. לגבי התבות 'רענו, זוננו' הביא הד"ר משה (א"ח קפח ו) שתי דעות: הראשונה - שאלו הן בקשות שמשמעותן: 'רעה' אותנו [פרועה] [דרון] וזו אותנו, והשנייה - שהן תארים לשמו יתברך - ולדעה זו יש לגרס "רוענו" כלשון הכתוב (תהלים כג א): "ה' רעי לא אחר".

הנ"ל (שם ס"ח ו) נקט דעה ש'רענו, זוננו' הם תארים, ובאר כי תארים אלו מקבילים לבקשות שאחריהם: "פרנסנו ופלכלנו", כלומר: 'רענו' - אנו מאמינים ביכלת שיש ביד יתברך לספק לנו את המזון הבסיסי וההכרחי, כאב המזיב לספק לבנו מזונות כדי חיו, וזוננו - וכן אנו מאמינים שבידי היכלת לספק לנו את המזונות הנחוצים לנו כדי לחיות בהרמוניה, כפרות וכדו ומתוך כך אנו מבקשים: "פרנסנו" - בצרכים ההכרחיים, ו"פלכלנו" - במותרות.

ב'פרי מגדים' (במש"ב שם) צ"ן כי לדברי ה"ט"ז יתפרש הפתב: "ה' רעי לא אחר", שאם ה' יספק לי את מזונותי כאב וכרועה - בצמצום וללא מותרות, אזי אהיה בטוח כי לא יחסר מחלקי לעולם הבא, וכלשון התנא (אבות ו ד): "כך היא דרכה של תורה: פת במלח וסגור ומים במשורה תשתה... ואם אתה עושה כן אשרך וטוב לך, אשרך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

ביאר האמור לעיל, בשילוח ערוך הרב' (פסקי הסדור, ברכת המזון, ע"פ דברי הירושלמי שבת טו א) פסק, שכל 'מות השבוע יש לגרס 'רענו' - בלשון בקשה, ובשבת שאין מבקשים על צרכים אישיים, יש לגרס 'רוענו' - בלשון תאר.

נסח מיוחד לברכת המזון של שבת

לאור האמור לעיל, בשילוח ערוך הרב' (פסקי הסדור, ברכת המזון, ע"פ דברי הירושלמי שבת טו א) פסק, שכל 'מות השבוע יש לגרס 'רענו' - בלשון בקשה, ובשבת שאין מבקשים על צרכים אישיים, יש לגרס 'רוענו' - בלשון תאר.

ליטתו זו תמה הרבי על 'שפע חיים' מצאנו, מפני מה אין משיגים בשבת אף את הבקשה: "פרנסנו ופלכלנו", ל: "מפרנסנו ומפלכלנו"? ובאר זאת על פי דברי החזו"ן מלבי"ן, בבאר הכתוב (מש"ב יב): "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה", כי השפע הרוחני היורד מן השמים מלא אף בכל טוב בשמי, וכשנפסק השפע ממקום גבוה, באה ההשפעה הגשמית יחד עם ההשפעה הרוחנית. וכפי שהיה מעשה ב'דברי חיים' מצאנו ז"ל, שפעם נכנס אליו אדם ופתקה בידו, מבלי שכתב בה כל בקשה על צרכיו הגשמיים. שאלו הדברי חיים: "מדוע לא צינת בקשת פרנסה, הלא פרנסה כוללת בתוכה הכל, אף רוחניות?" ויש לבאר את פתו כאמור, הפתה הבאה ממקור הקדוש הנובעת לתוכה גם את הצרכים הרוחניים הנוגעים לנשמה. לפי זה מובן שעל המזונות אכן אין ראוי לבקש בשבת, כי מזונות מגיעים מעולם העשייה הנמוך והם גשמיים בלבד, ואולם על הפתה הבאה ממקום גבוה מותר לבקש בשבת, כיון שהיא כוללת בתוכה גם קדושה ויראת שמים (שפע חיים - רש"י דרשון, תולדות מאמר ב').

להקדים 'רופא כל בשר' למכה

העלטה הסמיכה ששרתה באותה שעת ערב מאחרת בשפוליה של תחנת הדלק שבציאה מהעיר 'קריית מלאכי', הפרעה מפעם לפעם מאורם של פנסי המכוניות שיעברו בכביש הראשי.

ר' יוסף, אברך בן תורה, עמד בכביש היוצא מתחנת הדלק כשספר משניות קטן אחזו בידיו והוא קורא בו לאורו הקלוש של השלט האלקטרוני שנצב בקצה התחנה. מפעם לפעם הוא נופף בידיו בתחנה לעבר המכוניות הספורות שחלפו לצדו, אף נותר ללא מענה.

כמעט שעה שלמה עמד במקום, אולם ישעתו בולשה מלהגיע. ר' יוסף היה ממש למדי, לאחר יום ארוך שבו עסק במסלולות מצינה בעיר קריית מלאכי, והוא צפה בכליו עינים לשוב לביתו ולבני משפחתו אשר בבני ברק.

הוא לא תכנן לסים כך את היום. מלכתחלה אמר היה לשוב לביתו באוטובוס היוצא מדי ערב בשעה קבועה מקריית מלאכי לאזור בני ברק, אלא שבעובד בלתי צפוי גרם לו להחמיץ את הנסיעה. כיון שהיה זה האוטובוס האחרון ליום זה, לא נותרה בידו ברירה, אלא לצעד כפרת דרך לעבר הטרמפאדא שבציאה מתחנת הדלק שבקצה קריית מלאכי, בתקווה למצא שם 'טרמפ' שיצמדו לכאן העיר בני ברק.

זמן מה קדם לכן נוכח ר' יוסף בדרךשה שפסס מורו ורבו, הגאון המפלא רבי שמעון פינקוס זצ"ל, אשר הקדיש באותה תקופה רבות מדרשותיו לחזק אמירת הנבוכות והלכות, תוך שימת דגש על ברכת 'אשר יצר' אשר סגלתה ידועה לרפואה ולהצלתה.

הרב פינקוס עורר את השומעים בדברים נוקבים, להקפיד לומר את הברכה הנשגבה כראוי, מלה במלה מתוך הכתב ובנכונות יתרה. ר' יוסף שראה עצמו בתלמידו של הרב פינקוס, קבל על עצמו בעקבות כך להתחזק בברכה זו בכל מחיר.

כשהגיע לטרמפאדא שמו לגלות בה קבוצה של שלושה בני ישיבה שאף הם המתינו כמותו ל'טרמפ'. הוא שמח עוד יותר לגלות כי אף פניהם מועדות לבני ברק, וקוץ כי במברה ימצאו יחדו 'טרמפ' מתאים. אלא שמתברר כי משאלתם המשתפת לא התמלאה במהירות שלה יחלו, למעלה ממחצית השעה עמדו ר' יוסף ובני הישיבה בטרמפאדא מבלי שנוגה כלשהו יפנה את עיניו ולבו לכאונם, ורק אז נעצרה סוף סוף על ידם מכונית שיעדה היה לעיר סמוכה לבני ברק, ונהגה נעתר להעלותם.

רא עקא, ובאותה דקה בדיקו היה מידענו דא יוסף בעצומה של אמירת ברכת 'אשר יצר' בכונה כפי שקבל על עצמו, תוך התעלמות מחלטת מכל הסובב. כשנעצרה לידם המכונית מהירו הבחורים להננות את תשומת לבו ולרמז לו שיעדו לסים את הברכה, אולם הוא מצדו סימן להם שקיימתינו הם... הנהג מהו והראה סימני קצר רוח, ובלית ברירה עלו הבחורים לבדם על המכונית, וזו הפליגה לדרך.

כשפסים את הברכה מצא עצמו ר' יוסף עומד לבדו בתחנה השוממה. בדקות ר' יוסף לא נותר אלא להשתתף בצערם ויד ביד להודות לה' על רב רחמי וחסדי, ועל שסיע בידו לעמוד בשבילה ששקל על עצמו, מה שבדישדב התברר כדבר שהביא להצלתו.

"דבקותך במצוה היא שהצילה אותך", דמנו עיניו של הרב פינקוס זצ"ל כששמע מלקמיו את ספורו, "הפרקליט שנבאר כתוצאה מכך הוא שהמליץ עליך טוב בפורומים להציל ולשומרו מכל רע, ומשמים זכור, גם לראות זאת בחיוב..." דרך עץ החיים ח"ג עמ' 115